

Joep Leerssen (ed.) with the assistance of Anne Hilde van Baal and Jan Rock, *Encyclopedia of Romantic Nationalism in Europe*, Amsterdam, University Press, 2018, 2 dln., 1489 pp., ill., ISBN 9789462981188 en 9



Een gedrukte, papieren encyclopedie, kan dat nog in het elektronische tijdvak? Blijkbaar wel, want ze ligt hier, bijna 1 500 bladzijden 26x21 cm., waarvan 48 met illustraties in kleurendruk. Joep Leerssen, hoogleraar aan de Universiteit van Amsterdam, verkoos de titel *Romantisch nationalisme*, liever dan ‘Cultureel nationalisme’, om het trans-nationale karakter te benadrukken van de cultureel-artistieke beweging die vanaf de laatste decennia van de achttiende eeuw ging uitwaaien over Europa.



Die beweging begon met een verhevigde belangstelling voor en waardering van de eigen geschiedenis, de volkstaal en haar oude liederen en literatuur, de vroegere kunst die

tevorens als ‘primitief’ was weggezet, de oude gebruiken en gewoonterechtheid... Dit historicisme, deze verankering van het heden in het verre verleden, droeg bij tot de herdefiniëring of de omvorming van de eigen collectieve identiteit, ten tijde van de Franse Revolutie en de napoleontische heerschappij over het Europese vasteland. In het ancien régime was immers het proto-nationale bewustzijn vooral gesteund op de toen bestaande instellingen, met hun dynastieën, standsvoorrechten en staatsgodsdienst, waarden waartegen de revolutie zich keerde. Nu zouden de moderne naties gebaseerd worden op de ‘vrijheid en gelijkheid’ van de Verlichting, en ook op de volkstaal die de ziel heette van een eeuwenoude volksaard. De intellectuelen die deze romantische vernieuwing inzetten en bleven propageren doorheen de negentiende eeuw, werkten daarmee doelbewust aan een versterking en vernieuwing van het nationaal bewustzijn.

In deze encyclopedie wordt dus het transnationale, Europese karakter beklemtoond van de culturele romantische stroming, die de wegbereider en stuurder werd van tientallen nationale bewegingen welke elkaars tegenstanders konden worden. Zo heeft de historicus, filoloog, dichter en romanschrijver Walter Scott (1771-1832) niet alleen in Schotland het collectieve zelfbewustzijn doen opleven, ook door een bevestiging of herstel van tradities, maar hij wekte navolging doorheen Europa, zoals bij ons in de historische romans van Hendrik Conscience. Of een ander voorbeeld van die internationale verstreming: Jacob Grimm (1785-1863) en zijn broer Wilhelm (1786-1859) hebben met hun verzamelingen *Kinder- und Hausmärchen* en *Deutsche Sagen* folkloristieke studies uitgelokt van Noorwegen tot Sicilië en van Rusland tot Ierland. Jacob was bovendien de grondlegger van de vergelijkende studie der Germaanse talen. Naast de literatuur en de taalstudie

werden de beeldende kunsten, de architectuur en de muziek ingeschakeld als dragers van het vernieuwde nationaal bewustzijn, ja heel het cultuurleven tot en met volksdansen, sport en spel, gebruiken, kledij...

In dit naslagwerk worden de politieke nationale bewegingen niet behandeld. Wel de culturele romantiek, eerst in een uitvoerig algemeen Europees overzicht, daarna bij meer dan vijftig volkeren of culturele gemeenschappen afzonderlijk. Dan volgt de voorstelling van meer dan vijfhonderd kunstenaars, wetenschappers en andere dragers van de romantische vernieuwing 'in de heel lange negentiende eeuw'. De uitgever kon voor dat alles een beroep doen op honderden medewerkers uit tal van landen, maar het is opvallend hoeveel bijdragen door Joep Leerssen zelf werden geschreven, en van welke uitzonderlijke kwaliteit. Een meesterwerk!

LODE WILS